

Problematyka technologiczna i konserwatorska obrazów sztalugowych Michelangelo Palloniego na przykładzie analizy portretu Dobrogosta Krasieńskiego oraz innych, wybranych dzieł artysty

Celem podjętych badań, było poznanie od strony technologicznej wybranych obrazów na płótnie przypisywanych Michelangelo Palloniemu oraz przybliżenie techniki ich wykonania.

Palloni należał do najwybitniejszych artystów barokowych działających w Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Urodził się pod Florencją, pobierał nauki u wybitnego tokańskiego artysty, Baldassarre Franceschiniego, znanego jako il Volterrano. Był także członkiem florenckiej Accademia del Disegno („Akademii Rysunku”). Jego związki z florencką tradycją artystyczną były bardzo ważne dla jego późniejszej twórczości.

Po opuszczeniu Florencji artysta przez ponad cztery dekady tworzył wybitne dzieła w tradycyjnej technice *buon fresco*, w kościołach i pałacach możnych wpływowe osobistości na Litwie i w Polsce, m.in. kanclerza Wielkiego Księstwa Litewskiego Krzysztofa Zygmunta Paca i hetmana Kazimierza Sapiehy.

Znaczące w dorobku malarza były prace przy dekorowaniu zespołu klasztornego kamedułów w Pożajściu pod Kownem, w którym namalował ponad 150 malowideł ściennych. Imponujące zespoły fresków powstały także w kaplicy św. Boromeusza w Łowiczu i w dwóch kościołach w Węgrowie, fundacji Jana Dobrogosta Krasieńskiego. Malarz pozostawił także cykl fresków w galeriach ogrodowych pałacu króla Jana III w Wilanowie.

W tym samym czasie Palloni malował obrazy na płótnie i ten dorobek nie został jeszcze rozpoznany gdyż znaczna część obrazów artysty zaginęła, a informacji archiwalnych na ich temat jest niewiele.

W dysertacji przedstawiona została sylwetka artysty, z uwzględnieniem lat jego nauki i wczesnych realizacji we Florencji. Zestawiono pokrótce, w formie kalendarium, aktywności malarza po jego przeniesieniu się do Rzeczypospolitej Obojga Narodów.

W ramach opracowywania dysertacji doktorskiej zebrana została dotychczasowa wiedza na temat obrazów sztalugowych przypisywanych artyście. Autorka opisała je na podstawie publikacji, a także własnych obserwacji dokonanych w miejscach ekspozycji malowideł w Polsce i na Litwie. Większość z nich była do tej pory jedynie wzmiankowana w publikacjach, a niektóre nie zostały w ogóle opisane. Przedstawione obrazy zostały podzielone na malarstwo o tematyce religijnej i malarstwo portretowe.

Na podstawie opinii historyków sztuki wytypowano cztery malowidła do badań technologicznych i porównawczych - dwa portrety długoletniego pracodawcy Palloniego, prominentnego magnata – Jana Dobrogosta Krasińskiego, ze zbiorów Muzeum Pałacu Jana III w Wilanowie i Muzeum Narodowego w Kielcach oraz dwa wizerunki Chrystusa, ze zbiorów Muzeum Archidiecezjalnego w Częstochowie i kościoła Najświętszej Marii Panny w Toruniu.

Badaniami objęto wszystkie warstwy technologiczne obrazów. Dla ich rozpoznania stosowano komplementarne techniki analityczne, które wymagały pobierania materiału z obrazów (m.in. SEM, FTIR, GC-MS), a także techniki nieniszczącej i mikroniszczącej (XRF, LIBS). Analizowano stan zachowania malowideł w różnych zakresach promieniowania elektromagnetycznego: VIS, UV, IR, RTG.

Dzięki przeprowadzonym badaniom udało się przybliżyć technikę w jakiej Palloni malował swoje obrazy. Artysta używał materiałów malarskich stosowanych powszechnie w XVII wieku, a także wcześniej. Chociaż posługiwał się skromnym zestawem pigmentów uzyskiwał znakomite efekty barwne i światłocieniowe, a także fakturalne na powierzchni malowideł. Tajemnica jego warsztatu polegała między innymi na dobieraniu odpowiedniego spoiwa malarskiego. Wyniki badań dostarczyły również więcej informacji na temat historii obrazów i ich przemian po dawnych renowacjach.

Portret Krasińskiego z Wilanowa, o odmiennej budowie technologicznej, po wielu przemianach wymagał przeprowadzenia prac konserwatorskich, które pozwoliły na rozszerzenie programu jego badań oraz prześledzenie historii dawnych renowacji. Wykonano także naprawy i restaurację obrazu z Chrystusem Umęczonym z Torunia. Problematyka konserwatorska dotycząca tych obrazów została opisana w dysertacji.

Przedstawiono przebieg prac wykonanych przez autorkę, stratygrafie obiektów przed i po konserwacji. Prace konserwatorskie umożliwiły lepsze poznanie struktury obrazów, a tym samym interpretację prowadzonych równolegle fizyko-chemicznych analiz.

W wyniku przeprowadzonych badań technologicznych wykazano szereg podobieństw w wytypowanych obrazach, a także pewne różnice, które są możliwe podczas wieloletniej praktyki jednego artysty, zwłaszcza kiedy mamy do czynienia z pracami, które powstały w różnych czasach.

Zrealizowane obecnie badania mogą być punktem odniesienia podczas przyszłych projektów dotyczących warsztatu artystycznego Palloniego w zakresie malarstwa sztalugowego.